

mulkovi a jeho představách o polském systému), Eugeniusze Cezara Króla (o polské kultuře v roce 1956), Danuty Jackiewicz (o fotografiích polského pařdziernika i jejich osudu) a Pauliny Codogni (o společenské aktivitě v Polsku roce 1956). Část příspěvků má již evropskou dimenzi – referát Jerzyho Holzera o rozdělené Evropě na přelomu let 1955/1956 a příspěvek Albiny Noskowie, která zkoumá záměr i dopad Chruščovova tajného referátu z 20. sjezdu KSSS. Stejně tak lze do této skupiny zařadit i text Jana Rychlíka, ve kterém autor nastiňuje proces destalinizace v jednotlivých zemích středovýchodní Evropy s důrazem na Československo a Bulharsko. Ilko-Sascha Kowalczuk se pak zabývá otázkou, proč byl v roce 1956 v NDR klid a kde se nacházela ohniska možných nepokojů. Ohlasy na události v Maďarsku jsou tématem tří příspěvků: referátu Joanny Szymoniczek o humanitární pomoci Maďarům a textu Jánoše Tischlera zabývajícím se reakcí Poláků na maďarskou revoluci. Třetí příspěvek, jehož autorem je Klaus Larres, zkoumá vztah USA k maďarským událostem, přičemž autor poukazuje na osvoboditelskou rétoriku Spojených států, která však sloužila jen vnitřním účelům a nemohla tedy vést ke konfrontaci se Sovětským svazem. Odraz „polského roku 1956“ ve světě je pak tématem referátu Wandy Jarzabek (dopad roku 1956 na polskou zahraniční politiku – vztahy se Západem i se zeměmi sovětského bloku) a Marcina Kuly (příspěvek nazvaný „Francouzské mínění o událostech v roce 1956 v Polsku“, ve skutečnosti zahrnující také pohled amerických a britských diplomatů). Ze všech příspěvků se pak tematicky vymyká referát Stefana Troebsta o historické paměti. Troebst zmiňuje spor lotyšské političky Sandry Kalniete a představitele německé židovské komunity Salomona Korna ohledně srovnávání zločinů nacismu a komunismu, zabývá se i rozdílnou pamětí holocaustu a komunismu na Západě a v zemích bývalého sovětského bloku a zamýšlí se nad možným vznikem evropské historické paměti s Německem jako prostředníkem.

Některé příspěvky jsou sice obecné, shrnují již mnohokrát zpracovaná témata či jsou utvořeny jen jako výtah z autorových děl, na druhou stranu pro čtenáře neseznámeného s problematikou to může být naopak přínosem. Někdy také dochází k opakování témat (např. problematika polské materiální pomoci Maďarsku se objevuje ve dvou příspěvcích). Velmi přínosná je naopak ve sborníku otištěná diskuze, která nejenom tvoří zpětnou vazbu k předneseným referátům, ale často přináší i zajímavé doplnění příspěvků. Navíc je opatřena vysvětlujícím poznámkovým aparátem, který čtenáři přibližuje v diskuzi zmíněné historické postavy.

Michaela Kůželová

Joanna Wawrzyniak, **ZBoWiD i pamięć drugiej wojny światowej 1949–1969**. Warszawa: Trio, 2009. 354 s. ISBN 978-83-7436-185-9

Téma reflexe druhé světové války v polských poválečných dějinách již bylo vícekrát zpracováno. Méně prací se jím však zabývá prizmatem institucionalizace paměti. Polská historička a socioložka Joanna Wawrzyniak si tento náhled vybrala pro svou knihu *ZBoWiD i pamięć drugiej wojny światowej 1949–1969*. Na příkladu polského Svazu bojovníků za svo-

bodou a demokracii (ZBoWiD) chce autorka ukázat vztah paměti druhé světové války a institucionalizace poválečného politicko-společenského uspořádání.

Joanna Wawrzyniak se v textu snaží dokázat, že na činnost svazu měly vliv především tři mýty: mýtus vítězství nad fašismem, mýtus jednoty odbojového hnutí a mýtus nevinných obětí. Tato její teze se pak odráží i ve struktuře publikace. V úvodu autorka definuje problematické terminologické pojmy. Kniha je poté členěna do pěti částí. První část se zabývá nejen použitou literaturou a prameny, ale i stavem bádání a autorka se v ní také věnuje analýze klíčových pojmů (paměť, mýtus, veteráni, organizace v komunistickém systému). Následující čtyři části jsou uspořádány chronologicko-tematicky. Druhá část analyzuje institucionalizaci *kombatanctwa* (nejen veteránů oficiálních vojsk, ale i bývalých partyzánů, členů odbojového hnutí a politických vězňů) v letech 1945–1949, jejímž výsledkem byl vznik monopolistické organizace ZBoWiD v září 1949. V následujících třech částech autorka analyzuje tři výše zmíněné mýty, a to jak a proč vznikly, jaký měly dopad a jaké plnily funkce. Mýtus vítězství nad fašismem, který legitimizoval vznik a existenci lidového Polska, je tématem třetí části knihy. Autorka v ní popisuje sjednocující sjezd organizace ZBoWiD s cíli nejen institucionálními, ale i propagačními, zabývá se také tzv. místy paměti (tábory a jejich vězni, bitevní pole jako motiv polsko-sovětského přátelství, les jako symbol partyzánského boje, odboj ve městech) a funkcemi svazu. Čtvrtá část knihy se zabývá mýtem jednoty odbojového hnutí, který začal dominovat po roce 1956. Neustálý ideologický boj s nepřítelem tak byl vystřídán ideálem soudružnosti, který měl legitimizovat komunistickou moc a stabilizovat společenskou situaci, od protiněmecké rétoriky však opuštěno nebylo. Situace tak vedla např. k částečné rehabilitaci členů jednotek Armia Krajowa či změně náhledu na Varšavské povstání. To pak mělo za následek nový příliv členů do organizace. Pátá část popisuje třetí mýtus – mýtus nevinných obětí, který vyzdvihoval utrpení Poláků (nikoliv však Židů) z druhé německé okupace a k jehož rozšíření došlo především v šedesátých letech. Prosadila se tzv. partyzánská kultura, vznikalo mnoho knih, filmů, muzeí, pomníků atd. s tematikou druhé světové války. V závěru knihy autorka shrnuje změny v ideologii i činnosti organizovaného *kombatanctwa* a nastiňuje možné směry dalšího bádání.

Joanna Wawrzyniak ve své práci používá velké množství primárních pramenů, a to především archivních dokumentů a tisk, z nichž nejvýznamnější pro její práci je týdeník organizace ZBoWiD *Za Wolność i Lud*. Autorka v textu využila také několik osobních rozhovorů. Představení organizace ZBoWiD čtenáři cestou, jakou zvolila autorka, je jistě zajímavější než pouhý popis dějin tohoto svazu. Na druhou stranu také poukázání na aplikace paměti druhé světové války na příkladu této instituce dává historické reflexi nový rozměr. Autorčino propojení konkrétní organizace s těžko definovatelným procesem, jako jsou dějiny paměti, tak přináší zajímavý výsledek.

Michaela Kůželová